

Masaüstü Sömürgecilik: E-Uygulamalar ve Yazılımlar

Betül Yeniçeri, Doktora Öğrencisi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, betul.yeniceri@hotmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2098-5527>, Geliş Tarihi: 15.01.2020, Kabul Tarihi: 06.02.2020

Öz Abstract

Bu çalışma literatüre dayalı değerlendirme içeren bir çalışma olup, masaüstü sömürgecilik kavramı ekseninde birer masaüstü sömürgecilik uygulamaları olan ücretsiz e-posta uygulaması ve güvenlik sorunları, e-kitap uygulaması, uluslararası ekonominin oyuncularından bir diğeri olan yazılım firmalarının pazarlama stratejileri ele alınmıştır. Çalışmanın birinci bölümünde askeri sömürgecilikten masaüstü sömürgeciliğe geçilen süreçte ekonomik yapıdaki değişim, kapitalizmin aşırı üretim krizleri ve küresel ölçekte yeniden yapılanması, neo-liberalizmin küresel olarak hegemonik duruma gelmesi

açıklanmıştır. İkinci bölümde e-uygulamalar ve yazılımlar aracılığıyla nasıl kitlelerin düşüncelerine, yakın çevresine ait bilgilere ulaşılarak büyük şirketlerin pazarlama stratejileri oluşturduğuna ayrıca şahsi bilgilerin araştırma yapan diğer şirketlere nasıl pazarlandığına yer verilmiştir. Üçüncü bölüm olan sonuç kısmındaysa yaşamın her alanını ticarileştiren ve metalaştıran küresel dayatmalar karşısında yeni iletişim teknolojilerinin yazılım ya da uygulamalarıyla mücadele yöntemi, olanakları üzerinde durulmuştur.

Desktop Colonialism: E-Applications and Softwares

This study is a study involving literature-based evaluation, free e-mail application and security issues, which are desktop colonial applications on the axis of desktop colonialism, e-book application, another of the players of the international economy software companies marketing strategies are discussed. In the first part of the study, the change in economic structure, the crisis of overproduction and global restructuring of capitalism in the period from military colonialism to desktop colonialism, the global hegemonic development of neo-liberalism explained.

In the second chapter, how the ideas of the masses and the information of their immediate environment is reached through e-applications and software, and how big companies form marketing strategies, and how personal information is marketed to other companies doing research. In the third part, the method and possibilities of struggling the software or applications of new communication technologies in the face of global impositions that commercialize and commodify every aspect of life are emphasized.

Anahtar Kelimeler

Keywords

Masaüstü Sömürgecilik, Yeni Dünya Düzeni, Yeni Sömürgecilik.

Desktop Colonialism, New World Order, New Colonialism.

Giriş

2. Dünya savaşıdan önce gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki sömürü ilişkisi askeri hâkimiyet odaklı iken savaş sonrasında yeni birikim düzeniyle birlikte sömürgecilik ilişkisi görünüm değiştirmiştir. Kapitalizmin yeniden yapılanmasıyla birlikte ABD'nin başı çektiği ekonomik, siyasal, kültürel yollarla üretilen yeni sömürgecilik ilişkileri gelişmekte olan ülkeleri sömürü ve bağımlılık ilişkilerine mahkûm etmiştir. Sayısal iletişim ağlarının kurulmasıyla birlikte gelişmekte olan ülkeler önemli bir pazar olarak görülmeye başlanmış öncesinde ticarete konu olmayan hizmetler alanı uluslar arası düzeyde ticaret konusu haline gelmiştir. Özellikle de 1980'li yıllarla birlikte bilgisayarların kişiselleşmesi hanelerin birer müşteri konumuna yerleşmesine neden olmuştur. Bu süreci gelişmekte olan ülkeler bakımından masaüstü sömürgecilik olarak tanımlamak mümkündür. Geray, masaüstü sömürgeciliği "merkez ülkelerin çevre ülkelerde yeni birikim düzeninin yeni ürünleri yanında her türlü bilgi ve iletişim teknolojisi ürünlerini (donanım, yazılım, içerik, hizmetler, uygulamalar) sayısal ağ yardımıyla gelir düzeyi yüksek kesimlerden başlayarak pazarlayabilmek için gerçekleştirdikleri eylemler ve politikalar bütünü" (Geray, 2005:188) olarak tanımlamaktadır.

Batı ülkelerinden ithal edilen her türden iletişim teknolojileri ürünleri, özellikle de e-uygulamalar ve yazılımlar, gelişmekte olan ülkelere yaşayan insanların davranışlarını, tüketim süreci esnasında seçim yapma imkânlarını ellerinden almaktadır. Bu araçlar vasıtasıyla gelişmekte olan ülkelere sözde ilerleme, gelişmiş ülkeleri yakalama vaatleri sunulmaktadır. Aslında uygulamaların ve yazılımların gelişmiş ülkelere transferiyle birlikte çevre ülkelerin merkez ülkelere olan bağımlılıkları arttırılmakta ve ülkeler arasındaki uçurum telafi edilemez boyutlarda açılmaktadır. Gelişmiş ülkeler ürettikleri ve transfer ettikleri uygulamalar ve yazılımlar ile çevre ülkelere dair kritik verileri depolamakta, analiz etmekte ve bu bilgilerden maddi, ideolojik ve siyasal kazanımlar elde edebilmek, yeni sömürü yöntemleri geliştirmek için faydalanmaktadır.

Kapitalizmin Yeniden Yapılanması ve Masaüstü Sömürgecilik

İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki yirmi beş yıl içerisinde Keynesyen ekonomik politikaların ve sosyal refah devleti uygulamalarının gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin refah artışlarında, önemli büyüme eğilimlerinin yaşanmasında büyük etkisi olmuştur. Keynesyen paradigmaya göre kapitalizmin tek başına istikrar kazanarak dengeye gelmesi olası olmadığından devletin ekonomiye dışarıdan müdahale ederek gerekli düzenlemeleri yapması ön görülmektedir. Bu dönemde ulusal ekonomi toplam talebi yükseltmek amacıyla arzı yönlendirmiş, uluslararası ekonomik alandaysa ilişkilerini düzenlemeye başlamıştır (Şaylan, 2008:357-358). 1970'li yıllarda Keynesyen ekonomik uygulamalar neticesinde yaşanan hızlı büyüme ve refah artışındaki düşüş, geleneksel üretim yapısından kaynaklı olarak büyük stoklarla çalışmakta olan kuruluşların değişkenlik gösteren taleplere yanıt verememesi vb. fordist üretim anlayışının sorgulanmasına neden olmuştur (Al, 2002:96-97). Kapitalizmin yeni bir krize girmesiyle ilk önce gelişmiş ülkelerde üretim artış oranlarında düşüş, sermaye birikiminin yavaşlaması, kar oranlarında azalma, sürekli artan fiyatlar ve işsizlik artışı olarak kendisini göstermiştir. Bu gelişmelerle birlikte krizden kurtulmanın yollarını arayan gelişmiş ülkeler kapitalist ekonominin yeniden yapılanması yönünde adımlar atmışlardır. Bu süreç içerisinde küreselleşme, neo-liberalizm ve esnekleştirme unsurları ön plana çıkmıştır.

20. yüzyılın başından beri işlemekte olan küreselleşme eğilimi 1990'larda kapitalist sistemin dünya ölçeğinde gelişmesiyle birlikte yayılmıştır. Küreselleşme kapitalizmin en ileri düzeyi

olan emperyalizmin bir başka deyişle dünya kapitalist sisteminin bir ifadesidir (Yıldırım, 2005). Küreselleşme gerçekliğini anlamak için iş bölümünün uluslararasılaşma düzeyine, üretici güçlerdeki gelişmeye, sermayenin akış hızına, tekelleşmenin ulaştığı düzeye, ulus ötesi şirket bütçelerinin pek çok ülkeyle kıyaslanamayacak büyüklüğe ulaşmış olmasını görmek yeterli olacaktır. Bu gerçeklik bugün emperyalizmin ulaştığı düzeyi gösterir. Sermayenin evrenselleşmesi uzun süreli bir süreç olmasına rağmen günümüzdeki anlamı önem taşımaktadır. IMF, DB gibi uluslararası finansal kuruluşlar tarafından uygulatılan finansal liberalleşme programları sonucunda finans sermayesinin önündeki engeller kalkmakta, eşitlikçi, toplumsal adalete uygun politikalar uygulanmamaktadır. Para ve maliye politikaları ülkeden ülkeye yer değiştiren sermayenin taleplerine göre düzenlenmekte, finans sermayesi koyduğu kurallara uymayan ülkeleri terk ederken adeta terör uygulamaktadır (Kozanoğlu, 2002:58).

Kapitalizmin son versiyonu olarak değerlendirilen ekonomik küreselleşmenin etkisi şirketlerin güçlenmesi, kazancın artması ve işgücünün güçsüzleşmesi yönünde olurken bu yeni kapitalist küresel sistemden çıkar sağlayanlar çoğunlukla Amerikalı yatırımcılar, çokuluslu şirketler ve üçüncü dünya ülkelerine yatırım yapan aşırı zengin elit gruplar olmuştur. Küresel ekonomik etkinliklerin yüzde 70'i spekülasyona dayalı olarak gerçekleştirilir. Bilişim teknolojisinin kullanımı yalnızca iş dünyasında iletişimi kolaylaştırmakla kalmamış dünyanın dört bir tarafıyla haberleşme çok hızlı bir seviyeye ulaşmıştır. Diğer bir deyişle mesajlaşma hızının her defasında 0,1 oranında hızlanacak olması bile spekülatif etkinliklerin onlarca kat artabileceği anlamına gelmektedir (Fox, 2002:26-33).

Ekonomik küreselleşmenin işleyişine yönelik en dikkat çekici örneklerden bir tanesi borçların yeniden yapılandırılması süreci olmuştur. 1980'li yıllarda üçüncü dünya ülkelerinin bankacılık sistemlerinde yapılan borçların yeniden düzenlenmesi sürecinde, bu ülkelerin IMF'ye ve Dünya Bankası'na olan borçlarını geri ödemeleri imkânsız hale getirilmiştir. IMF ve Dünya Bankası'nın borçlu ülkelerle kredi geri ödemelerinin yeniden yapılandırılmasına yönelik girdiği pazarlık sonucunda borçlu ülkeler daha fazla faiz ödemek, kamu hizmetlerinde tasarrufa gitmek, fiyatları artırmak ve ekonomilerinin gözetimini Batılı kurumlara devretmek zorunda kalmışlardır (Fox, 2002:58-59).

1974 yılından sonraki kapitalizm ile, üçüncü sanayi devrimi olarak adlandırılan bilgi teknolojilerinin üretimde ve iletişimde kullanıldığı bir döneme geçildi. 1989 yılından sonra Sovyetler Birliği ile yaşanan sistem çatışmasının sona ermesinin ardından tüm coğrafya kapitalizme açık hale gelmiş oldu. Bu dönemle birlikte uluslararası finans piyasasının önem kazanması, kamusal yatırım ve yönlendirme fonksiyonunun azaltılması, sermaye, gelir, şirket ve mülkiyet vergilerinin indirilmesine ilave olarak devlet giderlerinin özellikle sosyal güvenlik sistemi bağlamında düşürülmesi, kamu iktisadi teşebbüslerinin özelleştirilmesi, uluslar ötesi yatırımların artırılması ve uluslararası mal dağıtımının büyümesi gibi belirtiler aynı zamanda "küreselleşme" olarak isimlendirilen gelişmenin ve yeni bir iktisat politikasının esasını oluşturmuştur (Fülberth, 2018:162-163).

70'li yılların ortalarından itibaren gelişmiş sanayi ülkelerinde, üretim teknolojisine yönelik dönüşümden faydalanıldığı düşünülse de, her ülkede aynı derecede faydalanılmadığı düşünülmektedir. OECD ülkelerinde 1973 yılından sonra enflasyonun kırılmasının ardından ücretlerin düşürülmesi, kamu harcamalarının azaltılması, talebin geri çekilmesiyle sonuçlanmış ve üretimden çekilen fazla sermayenin uluslararası finans pazarına aktarılmasıyla gelişmekte olan ülkelerin kredi gereksinimleri karşılanmaya başlanmıştı. Bu bağlamda 1980'li yılların ortalarından başlayarak birçok ülkede borç krizi patlak vermiş ve 1990'lı yıllarda sayısız para birimi şüpheli bir biçimde değer kaybetmişti. 1994 yılında Meksika'da, 1997 yılında Güney-Doğu

Asya’da, 1998 yılında Rusya’da, 1999 yılında Brezilya’da, 2000 ve 2001 yıllarında Türkiye’de, 2000 ve 2002 yılları arasında Arjantin’de finans krizleri yaşanmıştır. Bu gelişmelere karşın ABD, 1990’lı yıllarda yeni malların yeni piyasalarda elektronik dağıtım ağlarıyla pazarlanması ve bilgi teknolojisine yapılan yatırımlarla en uzun ekonomik büyüme dönemini yaşamıştır (Fülberth, 2018:163-173).

1990’lı yıllarda farklı bilim dallarında çalışan kişilerin bilgi teknolojisinin etkisini kavramaya başlamasıyla birlikte kapitalizmin niteliksel olarak dönüşmeye başladığı düşüncesinde uzlaşılarak bilişsel kapitalizm¹, bilgi toplumu ve bilgi ekonomisi gibi ifadeler kullanılmaya başlanmıştır. Bilgi kapitalizminin serbest piyasa modeli ile birlikte işlediği ve bunların birbirini üretmek güçlendirdiği varsayılmış ayrıca bu dönüşümün on sekizinci yüzyıldaki ticaret kapitalizminden sanayi kapitalizmine geçiş kadar kayda değer olduğu düşünülmüştür. Bu “üçüncü türden kapitalizmin” iktisatçılar tarafından nasıl işlediğinin açıklanması bir tarafa, bilgi teknolojisi tutarlı bir kapitalizm yaratmak yerine mülkiyet haklarını aşındıran, çalışma, ücret ve kar arasındaki eski işleyişi ortadan kaldıran, piyasa mekanizmalarına zarar veren bir durumla karşılaşmıştır. Bilişsel kapitalizm kuramının savunucuları içsel tutarlılığa sahip olduğunu iddia ettikleri bu yeni kapitalizm biçimini maddi olmayan emeğe, maddi olmayan sermayeye, küresel piyasalara ve finansallaşmış tüketime dayandırmaktadır. Bilişsel kapitalizmde çalışmanın yapısı da değişime uğramış, kitlesel tüketime odaklanmış bir toplumda, kar büyük bir oranda tüketici davranışlarının oluşturduğu karşılıksız değerlerin yakalanmasına odaklandığından toplumun tamamı bir “fabrika” haline dönüşmüştür. Bu toplumsallaşmış fabrika içerisinde üretimin ve tüketimin çizgileri iç içe geçerek bulanıklaşmış, kar üretmek içinse fikirler, davranışlar ve marka ile müşteri arasındaki etkileşim önem kazanmıştır (Mason, 2016:164-200). Mason, bilgi teknolojisinin bizi post-kapitalist bir ekonomiye doğru götürdüğünü iddia etmektedir (Mason, 2016:165).

Yaşamakta olduğumuz değişimin düzeyini anlamak için bilginin çalışmayı, ücretleri ve çalışma ile serbest zaman arasındaki sınırları nasıl etkilediğini anlamak gerekmektedir (Mason, 2016:170). Emeği üretim sürecinin dışına iten bilgi teknolojisi, metaların piyasa değerini aşağıya çekmekte, bazı kar modellerini ortadan kaldırmakta ve psikolojik anlamda bedelsiz şeyleri benimsemiş bir tüketici nesli oluşturmaktadır (Mason, 2016:188).

Mason, kapitalizmin öğrenen, uyum sağlayan bir organizma olarak tehlikeyle karşı karşıya kaldığı durumlarda önceki kuşağın tanımakta zorlanacağı yapılar ve örüntüler yaratarak dönüşüm geçirdiğini ifade eder. Kapitalizm özellikle teknolojik değişikliğe öncelik ederek hayatta kalma kabiliyeti edinmiştir. Buna karşın Mason, insanlığın yarattığı teknolojilerin kapitalizm ile uyumlu olmadığını ve kapitalizmin teknolojik değişikliğe uyum sağlayamayacak noktaya geldiğinde yerini post-kapitalizme bırakacağını ifade etmektedir. Bu süreç içerisinde olduğumuza işaret eden Mason, bunu geçen yirmi beş yıl içerisinde yeni teknolojinin yaratmış olduğu üç etkiye dayandırır. Birincisi, bilgi teknolojisinin çalışma ile serbest zaman arasındaki çizgiyi belirsizleştirdiği, çalışma ihtiyacını azalttığı ve ücret ile çalışma arasındaki bağlantıyı zayıflattığı yönündedir. İkincisi, piyasaların kıtlığı temel alarak çalışmasına karşın bilgi bol miktarda bulunduğundan, bilgi ürünlerinin piyasanın fiyatları doğru bir şekilde belirleme kapasitesine zarar veriyor olmasıdır. Ayrıca bir savunma mekanizması olarak sistem ileride kalıcı olamayacak tekeller oluşturmuştur. Üçüncüsü bilgi teknolojisinin etkisiyle piyasanın ve yönetim hiyerarşisinin dışında örgütlenmiş,

1 Kapitalizm terimi, özellikle kar ve ücret ilişkisinin öncü rolünün ya da artı değer üretildiği çeşitli bağımlı çalışma şekillerinin devamlılığına işaret eder. Bilişsel sınıfa ise birikim sürecinin üzerine kurulu olduğu emek, mülkiyet yapısı ve değerlendirme kaynaklarının yeni biçimi ile bu dönüşümün yol açtığı tutarsızlıkları göstermek için kullanılmaktadır (Lebert ve Vercellone, 2015:21).

iş birliğine dayanan üretimin kendiliğinden ortaya çıktığı durumlardır. Örneğin, 27.000 gönüllü tarafından ücret alınmaksızın oluşturulan Wikipedia (Vikipedi), ansiklopedi işini ortadan kaldırdığı gibi reklamcılık sektörünü tahmini olarak 3 milyar dolar yıllık kazançtan da mahrum bırakmıştır (Mason, 2016:17-19). Mason, ağ teknolojisi aracılığıyla ücretsiz paylaşılan, iş birliğine dayalı olarak gerçekleştirilen üretimin piyasa sistemini aşan yolu tanımladığını belirtmektedir (2016:20).

Enformasyon devrimi ve bilgiye dayalı ekonomi hakkındaki çözümlenmelerden çıkarılabilecek birinci ders enformasyon ve iletişim teknolojilerinin etkinleşebilecekleri ve onları harekete geçirebilecek olan canlı bir bilgiye dayanıyor olmalarıdır. Bundan böyle değer birincil kaynağı sermaye ve maddi emek yerine, canlı emeğe dâhil edilmiş ve onun tarafından harekete geçirilen bilgilerde yer almaktadır. Bilgiye dayalı ekonomiye geçişte belirleyici olanın enformasyon ve iletişim teknolojilerinden ziyade “insanın kolektif insan için üretimi” olduğu ikinci dersin içeriğini oluşturur. Üçüncü ders ise bilişsel kapitalizmin, kolektif bilgi üretme koşullarını çerçeveleyen sermayenin ve sermayenin işleyiş mantığına bağlı kılma teşebbüsündeki uyumsuzluk-yeniden yapılanma diyalektiğinin bir sonucu olduğudur (Lebert ve Vercellone, 2015:30-31).

Endüstriyel kapitalizmden bilişsel kapitalizme geçişin belirgin özelliğinden birisi inovasyon akışının hızlanmış olduğudur. Rekabetin temel kaynağı, sabit sermayeye dâhil edilmiş teknolojilerde aranmak yerine sürekli değişen ve çok geçmeden eskiyen bilgilerin yenilenme sürecini yönetme kabiliyetine sahip emek gücünün becerisinin yer alacağı bir inovasyon sistemine yönelmiştir. Endüstriyel kapitalizmden miras kalan fikri mülkiyet hakları düzeni ve araştırma düzenlemesinin esasları bilişsel kapitalizme geçişle sarsılmaktadır. Ayrıca bilişsel kapitalizmin ortaya çıkışıyla üretim rejimi ile birinci sanayi devriminden kaynaklanmış olan bilgi ekonomisini düzenleyici eğilimler tersine dönmüştür. Endüstriyel kapitalizme yönelik olan üretkenlik, nicelik ve doğrudan emek zamanı gibi ayırıcı özellikler yerini temel değer kaynağı olarak bilgiye ve maddi olmayan boyuta bırakmıştır. Bilişsel ilkeler üzerine kurulmuş olan bu inovasyon rejiminde yeni bir uluslararası işbölümü uygulanmaya başlanmış ayrıca tasarlama ve uygulamaya ilişkin görevler ile üretim ve inovasyon etkinliklerinin yeniden biçimlendirilmesine gidilmiştir (Lebert ve Vercellone, 2015:34-38).

Taylorist-Fordist-Keynesçi paradigmanın krizinden yirmi beş yıl sonra, dünyanın kapitalist kuzey bölgesinde etkin olan “postfordist” ya da “esnek birikim” olarak adlandırılan bu “yeni üretimsel, örgütsel ve toplumsal paradigmayı yapısal ve geri dönülmez biçimde niteleyen” (Fumagalli, 2015:283) unsurları göstermek olasıdır. Zenginlik üretimi artan bir şekilde dolaysız bir yoldan insanın beyinsel, duygusal ve ilişkisel becerilerine başvurmasından kaynaklanan, dokunulması mümkün olmayan ve ölçülerek nicelleştirilmesi zor olan ürünlere dayanmaya başlamıştır. Üretim faaliyeti homojen ve standart bir emek süreci örgütlenmesine dayalı olmaktan çıkarak dilsel iletişim ve taşıma teknolojilerinin ilerlemesi vasıtasıyla örgütlenme biçimleri ağ şeklinde bir yapıyla gerçekleşmeye başlamıştır. Bu nedenle fabrika içerisindeki geleneksel ve hiyerarşik örgütlenme biçimi yerini ülke çapında gerçekleşen işbirliği ve alt-tedarik üretim kademeleri süresince ortaya çıkan hiyerarşik yapılara bırakmıştır (Fumagalli, 2015:284).

Emeğin uygulanmasında maddi çalışma koşulları ile ilgili olarak iş zamanı ile yaşam veya boş zaman arasındaki ayrımın ortadan kalkmasından kaynaklı olarak çalışma saatlerinde artış ve iş sorumluluklarında sıkça bir yığılma gerçekleşmektedir. Ayrıca emeğin uygulanması ilişkisel ve beyinsel etkinliklerle iç içe geçtiğinden bilgi üretimi aracılığıyla değer yaratma aşamasında bilişsel emeğin, bireysel biyolojiye bağlı, homojen olmayan biyoekonomik doğası ön plana çıkmaktadır. Bilişsel emek, bireysel doğası gereğince ve bilişsel emeğin verimli olabilmesi için, bireyin kendi beyinsel faaliyetinin yanı sıra toplanmış bilgilerin çözümlenmesi ve iletilmesi aynı

zamanda bir mübadele değeri içermesi için bir “mekân”a, bir ilişkiler ağı geliştirmeye ihtiyaç duymaktadır (Fumagalli, 2015:284-285). Biyoekonomik üretim faktörlerinin dolaysız bir şekilde ücretlendirilmesi aynı zamanda yaşamın da ücretlendirilmesi anlamına gelmektedir. Post-fordist ekonomik yapı içerisinde emek giderek daha kolektif, ölçülebilir olmayan, toplumsal bir emek gücü haline gelerek eski fordist “eşit işe eşit ücret” taleplerini gerçekleştirilebilir olmaktan çıkarmıştır (Fumagalli, 2015:302).

Bilişsel kapitalizm olarak adlandırılan yeni bir birikim rejiminden yana olanlar ile finansal kapitalizmi savunanların ortak buluşma noktası endüstriyel kapitalizmin aşılmış olduğudur (Boutang, 2015:304 ; Paulre, 2015:340). Ender bulunur olma özelliğini gittikçe kaybeden ve kamusal mal olma özelliğine yaklaşan meta-bilgileri yeniden üretme maliyetinin neredeyse sıfıra yakın olması, enformasyon ağlarında tüketici verilerinin depolanıyor olması, meta-enformasyonun “küresel fiyat kuramı yasalarına uygunluğu sorununu” (Boutang, 2015:308) tartışmaya açmıştır.

Kapitalist politik ekonomi bu dönüşümlerle birlikte yeni bir gelişim döngüsüne başlamıştır. İletişim ve enformasyon yalnızca ideolojik alanda değil aynı zamanda kapitalizmin direkt olarak yeniden üretimi amacıyla ekonomik girdilerde de kullanılmaya başlanmıştır. Biyomedikal materyaller, fotoğraflar, telefon görüşmeleri, muhasebe kayıtları, haberler, müzik kayıtları, video görüntüleri gibi her türden dijital formata dönüştürülebilen her şey kazanç elde etmenin merkezi haline getirilmiştir. Amerikan sermayeli şirketlerin öncülüğünde “hızlandırılmış emtialaştırma” aşamasına rehberlik edilmektedir. Enformasyonun özel bir emtia olarak ortaya çıkışı aynı zamanda devlet birimleri ile özel sektör arasındaki sağlam ilişkilerin de başlangıcı olmuştur (Schiller, 2006:35-37). Ancak toplum üzerindeki bu kurumsal siyasi hegemonya ilk olarak ABD ve Batı Avrupa’da Birinci Dünya Savaşı öncesi ve sonrasındaki olaylarda gerçekleşmiştir. Ekonomik bunalım ve küresel savaş felaketlerinin sonrasında, yirminci yüzyılın ikinci yarısında sosyalist olmayan dünyayı kuşatmak amacıyla kurumsal hâkimiyet genişletilmiştir. Bu bağlamda tarihsel olarak yeni olan, dijital kapitalizmin fiziksel olarak bölgesel sınırları aşmasının yanı sıra jeopolitik sınırlamalara yakalanmadan ekonomik avantajlardan yararlanabiliyor oluşudur (Schiller, 1999:192).

Kapitalist üretim sistemi giremediği kapıları kelimenin tam anlamıyla yıkarak dünya sistemi haline gelmiştir. Bürokratik diktatörlüklerin yıkılmasının ardından Yeni Dünya Düzeni söylemleri tartışlagelmiştir. Bu düzenin ekonomisi neo-liberalleşme ideolojisi ise küreselleşme olacaktır. Global ölçekte kurulacak bu yeni düzende demokrasi hüküm sürecek ve insan haklarına saygı duyulacaktır. Ne var ki bu demokratik düzenin savunucuları Irak’ı bombalayarak yüz binlerce sivili katletmiştir. Irak’ın ardından demokrasi Somali ve Balkanlara taşınmış, yeni dünya düzeni gittiği yere sefalet, açlık ve ölüm götürürken küreselleşme evrensel refahı ve demokrasiyi getirmiş, neo-liberalleşme sayesinde krizler atlatılarak ekonomik düzen sağlanmıştır (Güneş, 2001). Yeni dünya düzeni kapitalizmin uluslararasılaşarak tüm dünyada egemen hale gelmesi ve yeniden yapılanması sürecinin diğer adıdır. Bu düzenin ekonomi politikasını oluşturan neo-liberal yaklaşıma göre devletin görevi rekabetçi piyasaları güçlendirmek, iç düzeni ve adaleti temin etmek, özgürlüklerin tesis edilmesini sağlamaktır. Bunun dışındaki her türlü devlet etkinliği sınırlandırılmalıdır.

Kapitalizmin eşitsiz ve bileşik gelişme yasası uluslararası platformda etkisini gösterirken ulusal planda da işler. Ülkeler arasındaki eşitsizlik ilişkilerine ilave olarak aynı ulus içindeki farklı alan ve farklı sektörler açısından da eşitsizlik söz konusudur. Kapitalizmin bu eşitsiz ve bileşik gelişim yasası hiyerarşik bir yapılanma yaratmıştır. Başında ABD yer almak üzere üst katmanın önde gelen emperyalist ülkeleri Japonya, Almanya, Fransa, İngiltere, Kanada ve İtalya tarafından

oluşturulan çeşitli organizasyonlarla dünya ekonomisi üzerinde söz sahibi olunmuştur. Orta ve daha alt katmanlara ise bu ülkeler kadar güçlü olmayan kapitalist ülkeler yerleşir. Bu yapılanmalar merkez ve çevre ülkeler olarak da ayrıma tabi tutulabilmektedir. Çevre ülkeler homojen durumda olmayıp aralarında önemli gelişme farklılıkları bulunmaktadır. Zaman içinde iktisadi yapılanmada yer değişimleri olsa da hiyerarşi devam eder. Küresel kapitalizm ülkeler arasında var olan gelişme farklılıklarını ortadan kaldırmaz. Kimi ülkeler yıllar boyunca ucuz hammadde deposu olarak kullanılır. Küreselleşme adı altındaki kapitalizm insanlığa sorunsuz bir gelecek kurmaktan uzaktır. Bunun için Avrupa ve Japonya'da gizlenemez boyutlara ulaşan durgunluk eğilimine, 1982'de Meksika'da patlak veren krize, 90'lı yılların sonuna doğru yere serilen Asya Kaplanları'na, 21. yüzyıla parlak bir giriş yapamayan kapitalist kürenin hegemonik ülkesi ABD'ye bakılmalıdır (Çağlı, 2005). BM'in yayınladığı İnsani Gelişme Raporu'nda yer alan bulgulara göre en tepedeki 358 "küresel milyarder"ın toplam serveti, en yoksul kesimi oluşturan 2.3 milyar (dünya nüfusunun %45'i) insanın toplam gelirine eşittir. Victor Keegan dünya kaynaklarının bu mevcut dağılımını "yeni bir haydutluk biçimi" olarak adlandırır. Dünya nüfusunun %80'ini oluşturan "gelişmekte olan ülkeler" küresel servetin %22'sine sahiptir. Mevcut kutuplaşma gün geçtikçe açılmakta yoksullara ayrılan küresel gelir payı ise giderek küçülmektedir: 1991'de dünya nüfusunun %85'i dünya gelirlerinin sadece %15'ini alabilmiştir (Keegan'dan aktaran Bauman, 2010:82).

Küreselleşen emperyalist güçler ve üçüncü dünya arasında, 1945-1992 yılları arasında ve büyük çoğunluğu üçüncü dünya ülkelerinde meydana gelen 143 savaşta 23 milyon insanın ölümüne neden olunmuştur. Çağdaş küreselleşme süreci Marcos'un da ifade ettiği gibi "Üçüncü Dünya Savaşı" sürecinin bir sonucudur. Teknoloji küreselleşmeyi tetiklememekle birlikte, iç üretimi ve halkın tüketimini arttırmaya yöneliktir. En yaygın kullanılan anlamıyla küreselleşme, dünya pazarına evrensel bir bütünleşme ve faydaların bütün dünyaya yayılması anlamındadır. Bu tanıma karşın empirik gerçeklik ne evrensel bütünleşmeyi ne de faydaların bütün dünyaya yayılmasını işaret eder. Zengin kreditorler ve borçlular vardır ayrıca süper zengin spekülörler ve yoksullaşmış işsiz işçiler, uluslararası finans kurumlarını yöneten emperyal devletler ve onların buyruklarını yerine getiren devletler vardır (Marcos'dan aktaran Petras, 2004:12-13).

Her alanda rekabet, verimlilik ve karlılığın gözetiliyor olması üretim, tüketim ve metalaşmanın kontrolsüz bir şekilde serbestleşmesine neden olmuştur. Bunların yanı sıra kapitalizmin insanlığın yararına olduğu savı dünyanın kaynakları, ekolojik durum ve var olan toplumlararası eşitsizlikler ele alındığında ütöplast kalmaktadır. Ayrıca geri kalmış ülkelerin eşit olmayan koşullarda yarışa başladığı ve gelişmişlerin zayıflar üzerindeki baskıları da görmezden gelmektedir. Sınır tanımayan sermaye bir ülkeye girip çıkması ile bile savaşlardan daha fazla tahribat yapmakta, küresel ekonomik krizler ise yılların birikimi olan ulusal şirketlerin büyük sermayenin eline geçmesine yol açabilmektedir. Hükümetler ise dışarıdan gelen ve muhtaç oldukları sermaye karşısında meşruiyet krizine girmekte böylelikle siyaset ve demokratik katılım anlamsız kılınmaktadır. Tarım destekleri, sübvansiyonlar ve vergiler IMF, Dünya Ticaret Örgütü ya da çokuluslu şirketlerin istekleri dâhilinde düzenlenmektedir (Şen, 2008:151-152). Sömürgeci "yeni dünya düzeninde" gelişmiş ülkeler geliştirmekte olan ülkelerin yıllar boyunca inşa ettikleri ulusal varlıklarını sömürerek önemli düzeylerde kazançlar elde etmektedir. IMF ve Dünya Bankası gibi uluslararası şirketler mali piyasaları denetim altında tutmakta, geliştirmekte olan ülkelere dayattıkları yapısal uyum programlarıyla da sömürü düzenini sürdürmektedirler.

Kapitalizmin yeniden yapılanmasının temel ortamlarından birisini sayısal iletişimin özellikleri oluşturmaktadır. İletişim ağlarının girdi sağlama, dağıtma, üretme, pazarlama ve maliyet düşürücü özelliklerini hem sektör içerisinde hem de sektörler arasında yapabileme

özellikleri uluslararası kapitalizmin içerisinde bulunduğu bunalıma bir yanıt olmuştur. Hizmet sunucularının değişik hizmetleri vererek çeşitli alanlardan para kazanabilmesini sayısal iletişimin dönüştürme özelliği sağlamıştır. Eğitim alanındaki çeşitli mesleki kursları ve yabancı dil öğrenim olanaklarını ve sağlık alanındaysa uzaktan teşhis ve tedavi uygulamaları bunlara örnek olarak verilebilir. Ağlar üzerinden gerçekleştirilen, firmadan firmaya, yurttaş ile devlet arasında ya da firmadan tüketiciye doğru olabilen ve “e” ekini alan bu uygulamalar e-ticaret, e-sağlık, e-devlet ve e-eğitim olarak sınıflandırılmaktadır (Geray, 2005:187). Kapitalizmin yeniden yapılanmasıyla birlikte mevcut sömürgecilik ilişkilerinin ortadan kalkmadığını ancak görünüm değiştirdiğini ve bir ağ gibi kişilerden, topluma, siyasete kısacası yaşamın her alanına yayıldığını söylemek mümkündür. Merkez ülkeler enformasyon toplumunun kendisini askeri ve ekonomik çıkarları doğrultusunda işletmektedir. Bu yapı kimi zaman ifade özgürlüğü, kimi zaman demokrasi, kimi zamansa bilgi toplumu vb. anlamları her bağlamda değişen kavramlarla gizlenmektedir.

E-Uygulamalar ve Yazılımlar

Teknolojinin gelişimi savaş, iletişim ve siyaset gibi alanlarda egemen güçlerin hâkimiyetinin ayrılmaz bir parçası olmuştur. İletişim alanındaki teknolojik gelişimler güç ve iktidar ilişkilerini etkileyen bir unsurdur. İkinci Dünya Savaşı yıllarında Amerikalılar tarafından geliştirilen bilgisayarın anahtar bileşeni olan küçük ölçekteki elektrik devreleri askeri kullanımlar amaçlanarak geliştirilmiştir. Aynı şekilde elektronik dijital bilgisayar balistik hesaplamalar ve atomik patlama analizlerinde kullanılmak üzere icat edilmiştir.² 1980 yılında *Electronic* isimli Amerikan ticaret dergisi elektroniği İkinci Dünya Savaşından itibaren milli savunmalarının ayrılmaz bir parçası olarak nitelendirmiştir (Noble'den aktaran Kumar, 2004:20)³.

Enformasyon endüstrisi Amerikan sisteminin diğer sektörlere oranla en çok güvendiği sektördür. Enformasyon endüstrisi topladığı yeni verilerle yeni bilgiler üretmekte Amerikan liderleri ise bu yöntemle dünyanın enformasyon merkezi haline gelecekleri hedefini taşımaktadır. Enformasyona sahip olunması ve onun kontrolünü elinde bulundurulması dünya üzerindeki hâkimiyetin de pekiştirilmesidir. ABD bu amaç doğrultusunda enformasyon teknolojilerine yatırım yapmakta ve enformasyon endüstrisini ekonomi ve güç ilişkileri bakımından önemli bir siyaset unsuru olarak görmektedir. ABD'de Amerikan Savunma Bakanlığı enformasyon teknolojisi ve endüstriyel araştırmalar ile yakın işbirliği kurmakta iletişim teknolojileri, bilgisayarlar, uydular, kablolu sistemler, lazer ışınları ve özellikle de uzay araştırmaları Amerikan Savunma Bakanlığı'nın kontrolünde yürütülmektedir. Aynı zamanda sayısı az olan ancak gelişmiş batılı ülkelerin ellerindeki uzaktan bilgi edinme araçları istihbarat firmalarının ve ayrıca çokuluslu şirketlerin mülkiyetindedir. Askeri iletişim teknolojilerinin satışının hangi ülkelere yapılacağına da az sayıdaki gelişmiş batı ülkesi karar vermektedir (Schiller'den aktaran Adanır, 1991:394-395).

Teknolojik yenilikler ekonomik, siyasal ve toplumsal alanlarda devrim niteliğinde gelişmelere yol açmaktadır. ABD'de kimi sanayi sektörleri bunalım geçirmesine karşın iletişim sanayisinin giderek güçlendiği görülmektedir. ABD bilgisayardan uzay teknolojisine kadar ürettiği cihazlarla sektördeki liderliğini korumaktadır. Günümüz bilgi toplumu çağında bilgi üretmek ve onu satmak

2 Bu gelişmeler AT&T'nin Bell laboratuvarları gibi sivil araştırma merkezlerinde yürütülmekte ve savaş döneminin Amerikan hükümeti tarafınca büyük oranda finanse edilmekte ayrıca hükümet kuruluşlarınca denetim altında tutulmaktaydı.

3 İkinci dünya savaşı sonrasındaki yıllarda Amerikan şirketleri daha gelişmiş enformasyon teknolojisi sistemleri geliştirmeye odaklanarak dünya çapına yayılmıştır.

ve bilgiye dayalı hizmet sunmak en değerli şey olarak görülmektedir (Toffler ve Toffler, 1994:20-21). Buna göre sanayi devriminin olgularını geride bırakan bu yeni medeniyet dönemi bilginin kullanılmasına ve satılmasına odaklı bilgisayar ağlarıyla kurulu bir hâkimiyet biçimine işaret etmektedir. Ayrıca üçüncü dalga olan dijital çağda⁴ çok daha kapsamlı bir şekilde profesyoneller dışında kalan toplumsal kesim tüketici olarak sistemde yerlerini almaktadır. Bilgi teknolojileri ürünlerinin sahipleri hem uluslararası düzeyde devletlere gerekli donanım ve yazılımları sağlamakta hem de bilgi akışının kontrolünü ve yönlendirmesini garantilemektedir.

Dünya genelinde enformasyonun genellikle gelişmiş ülkeler arasında dolaştığı çevre ülkeler ile gelişmiş ülkeler arasındaki veri ve enformasyon akışının tek yönlü olduğu görülmektedir. Çevre ülkeler ekonomik, toplumsal ve bağımsızlık vb. konularda yeterli enformasyona sahip olamadıklarından dolayı ciddi sorunlarla karşılaşmaktadır. Buna karşın gelişmiş ülkeler veri depolarında topladıkları enformasyon yığını ile çevre ülkelerin kendileri hakkında dahi bilmedikleri verilerden haberdar olmaktadır. Bir diğer istikrarsız durum gelişmiş ülkelerin hiçbir maliyete mal olmadan çevre ülkelerden topladıkları ham enformasyonu işlemeleri sonucunda yüksek ücretlerle yine çevre ülkelere satmalarıdır. Aynı zamanda çevre ülkelerine ithal edilen iletişim teknolojilerinden çevre ülkelerinin değil uluslararası büyük ticari şirketlerin faaliyetlerini kolaylaştırarak ihtiyaçlarını karşıladığı görülmektedir (Hamelink, 1991:263-271).

Teknolojideki gelişmelerle birlikte siber alan kara, deniz, hava ve uzayın yanı sıra yeni bir beşinci harekât alanı olarak ortaya çıkmıştır. Bunun anlamı önceleri kara, deniz ve havada yapılan muharebelere “uzay” olarak adlandırılan yeni bir hareket alanının dâhil olmasıdır. Siber alanı diğer harekât alanlarından ayıran özelliği insan eliyle oluşturulmuş olmasının yanı sıra büyük bölümünün özel sektörün mülkiyetinde bulunmasıdır (Çifci, 2013:7-8). Bu harekât alanında bireylerin, rakiplerin, ülkelerin ya da “düşmanların” kritik önem arz eden şahsi, ekonomik, askeri ve politik bilgilerine bilgisayarlar ve iletişim ağları vasıtasıyla yasadışı yöntemler kullanarak erişmek mümkündür. Aynı zamanda yazılım, donanım ya da iletişim alt yapısıyla ilgili verilerin toplanması ve siber alana yönelik ARGE, test ve değerlendirme faaliyetleri siber savaşı doğrudan destekleyen faaliyetler iken istihbarat ve gözetleme faaliyetleri dolaylı olarak siber savaşı destekleyen faaliyetler içerisindedir. Hedef sistemlere yönelik donanım, yazılım ve bağlantılara yönelik detaylı bilgiler ve özellikle de bunların güvenlik açıklarının bulunması siber savaşın istihbarat toplanması kısmını oluşturmaktadır (Çifci, 2013:11-19). Küresel düzeyde bir çeşit gözleme yaparak veri toplayan şirketlere baktığımızda pazar payı Avrupa’da yüzde 90’ın üzerinde olan Google, Facebook⁵ ve Twitter lider konumda yer alırken; ABD kökenli Google ve Facebook’un Çin, Rusya ve Güney Kore pazarına giremediği görülmektedir. Buna karşın internet tarayıcısı Chrome, arama motoru Google, Youtube ve mobil Android işletim sistemini kullanan 3.6 milyar internet kullanıcısının bıraktığı verileri devasa reklam gelirlerine dönüştürmektedir (Sirt, 2016). Söz geçeri teknoloji firmaları kullanıcı verilerinden maddi kazanç sağlamakla yetinmemiş aynı zamanda dolaylı olarak siber savaşı destekleyen faaliyetler içerisinde de bulunmuşlardır. ABD’nin istihbarat birimlerinden Ulusal Güvenlik Ajansı (NSA) ve Merkezi İstihbarat Teşkilatı (CIA) için çalışmış olan Edward Snowden, 2013 yılında NSA’nın dünya çapındaki internet ve telefon

4 Teknolojik üretimler bakımından bir sınıflandırma yaptığımızda birinci dalga olan tarım medeniyetini çapa ile, “ikinci” dalga olan sanayi devrimini montaj hattı ile ve üçüncü dalgayı ise sanayi sonrası medeniyetini temsilen dijitalleşme ile simgelenabilir.

5 Facebook’un 2014 yılında 16 milyar dolara WhatsApp’ı satın almasının sonrasında WhatsApp’ın verilerini Facebook ile paylaştığı ortaya çıkmıştır. WhatsApp ve Facebook’un üst düzey yöneticilerinden Kapil Sibal kullanıcı verilerini üçüncü bir tarafla paylaşmadıklarını iddia etse de son görülen telefon numarası ve cihaz ayrıntılarını paylaştıklarını ifade etmiştir (The Indian Express, 2017).

kayıtlarını izleme programı olan prizmayı (PRISM) basına sızdırmıştır. Yayınlanan belgelere göre Microsoft⁶, Yahoo, Google, Facebook, YouTube, Paltalk, Skype, Apple, NSA ile işbirliği yaparak sunucularını doğrudan ya da dolaylı bir şekilde NSA'nın erişimine açmıştır (Rushe & Ball, 2013). Başta Apple olmak üzere teknoloji şirketleri mahkeme kararı olmaksızın hiçbir kullanıcı bilgisini kurumlarla paylaşmayacaklarını açıklamış olsalar da medyaya sızan bilgilere göre Yahoo istihbarat örgütleri için hazırladığı yazılım ile sunucularına erişim sağlamakta ve her türlü iletişim ve yazışmayı ABD istihbaratı ile paylaşmaktadır (CNNTÜRK, 2016).

Elektronik posta güvenliği virüsler, spam, mesajla gönderilen ekli dosyalar, e-mailleri üçüncü şahsa gönderen yasa dışı yazılımlar (sniffer'lar) vb. çeşitli yöntemler kullanılarak zorlanabileceğinden siber istihbaratın vazgeçilmez alanlarından (Ersanel, 2005:46). Standart mesaj protokolü iletişim metodu kullanılarak çalışan elektronik posta kısa mektup ve yazıların, dosya eklemesi özelliği ile makalelerden videolara bilgisayar ortamında üretilen farklı veri gruplarının bir ya da birden fazla kişiye aynı anda gönderme, mesajların kaydedilmesi ya da yazdırılmasına imkân tanımaktadır. Sık kullanılan ve genellikle ücretsiz olan mail programları arasında Microsoft Mail, Eudora, Netscape, Pegasus yer almakta ayrıca web tabanlı hotmail, juno, yahoo, netaddress vb. e-mail programları da kullanılmaktadır. E-postaların büyük bir bölümü az sayıda uluslararası şirket tarafından yönetilmektedir. Özellikle e-posta aracılığıyla kişisel ve ticari bilgiler, telefon numaraları, sözleşmeler, şifreler gönderilebilmektedir. Birçok ağ üzerinden geçerek alıcıya ulaşan e-postalar korunmasız bir şekilde gönderildiğinde içeriğine ulaşılabilmesi mümkündür⁷. Başkaları tarafından e-posta içeriklerine erişilse dahi içeriğin anlaşılmasını engellemeyi amaçlayan e-posta şifrelemenin çalışabilmesi için gönderici ve alıcının da e-posta şifreleme ve çözme uygulamasını kullanıyor olması gerekmektedir. Buradaki sorun hangi kullanıcıların güvenli e-posta ile çalıştığının bilinmemesi durumunda alıcıların kullanamayacakları e-postalar alması engellenemeyecektir. Aynı zamanda e-posta şifreleme protokolleri herkes tarafından kullanılmadığında bir kullanıcının tek başına kullanması o kullanıcıyı korumaya almayacaktır⁸. Yaygın olarak kullanılan e-posta güvenlik yazılımları mevcut gereksinimleri karşılamaktan uzak görünmektedir. Sertifika ücretleri, uyumsuzluk sorunlarının yaşanması ve sertifika kullanımı e-posta şifrelemenin aşılması vb. meseleler yeni bir e-posta güvenliği sisteminin tasarlanması ve uygulamaya geçilmesiyle aşılabilir.

İletişim teknolojisi ürünleri donanım, yazılım ve uygulamalarıyla bir bütün oluşturacak ve eş güdümlü çalışacak şekilde geliştirilmiştir. Ancak yine de programlar ve işletim sistemleri arasında

6 Microsoft firması, 2016 yılında Fransa'nın veri koruma komisyonu CNIL tarafından Windows 10 işletim sisteminin kullanıcılardan çok fazla veri topladığı yönünde eleştirilerek yasaya uyması konusunda uyarılmıştı. Veri koruma komisyonu yaptığı açıklamada resmi uyarının geri çekildiğini Microsoft'un "ürün ve hizmetlerini geliştirmek" için topladığı, telemetry işlemi olarak da bilinen, kullanıcı bilgilerini yarıya indirdiğini ve yasal sınırı aşmadığını bildirdi. Şirketin veri toplama konusundaki politikalarını "şeffaf" hale getirerek kullanıcıların hangi tür verileri paylaşmak istedikleri yönündeki kontrollerinin arttırıldığı iddia edilse de Windows 10 veri toplama faaliyetleri Avrupa Birliği üye ülkelerinin veri ve gizlilik düzenleyicilerinin temsilcilerinden oluşan bir çalışma grubu tarafından incelenmektedir. Çalışma grubunun kaygısı Microsoft'un hangi tür verileri hangi amaçla işlediğini net bir şekilde açıklamadığı yönündedir (Chip, 2017).

7 Bu nedenle e-posta şifrelemede ücret karşılığında satılan S/MIME (Secure/Multipurpose Internet Mail Extensions) ve yapı itibarıyla dağıtık PEM, PGP (Pretty Good Privacy) en sık kullanılan kullanıcı tabanlı protokollerdir. Ayrıca bu protokoller kullanıcıların güvenlik ve kriptolama konularında bilgi sahibi olduklarını varsayarak oluşturulmuştur.

8 E-posta mesajlarının alan ve gönderen tarafından ortak kodlarla şifrelendiğinde çözülüp çözülemeyeceği konusu istihbarat servislerinin sahip olduğu yazılım teknolojisinin gelişmişlik düzeyi kamuoyuna yansımadığından bilinmemektedir (Ersanel, 2005:49).

uyumsuzluklar yaşanabilir. Bu sorun ya da uyumsuzlukların birer şirket stratejisi olmadığı söylenebilir mi? Örneğin Microsoft'un Windows 10 işletim sistemi ilk çıktığı günden bu yana çeşitli tartışmaların konusu olmuştur. Windows 7 ya da Windows 8 kullanıcıları Windows 10 işletim sistemini yükleyip yüklememe arasında kalmıştır. Yeni satılan bilgisayarların ise Windows 10 işletim sistemi yüklü bir şekilde satıldığı görülmüştür. Sonuç olarak "en iyisi" en azından bir üst sistem geliştirilene kadar bu olduğundan dolayı, tüketicilere seçme özgürlüğü tanınmaksızın, Windows 10'un kullanılmasına zorlamakta hiçbir sorun görülmemektedir. Aynı zamanda Windows 10 işletim sisteminin çıkmasına yakın bir zamanda kullanıcılar Windows 10 işletim sistemini neden kullanmaları gerektiği yönünde zorlayıcı kimi zamansa bunaltıcı reklam uygulamalarına maruz kalmıştır⁹. Microsoft'un Windows 10 işletim sistemine geçiş aşamasında Windows 8'e geçişten daha farklı bir pazarlama strateji izlediği söylenebilir. 2015 yılında Windows 10'a geçilirken bir yıl boyunca ücretsiz olacağı ve bu süre içerisinde Microsoft'un güncellemelerden ücret talep etmeyeceği yönündeki söylemlerini bu bağlamda değerlendirmek mümkündür. Bir sene boyunca işletim sistemini ücretsiz olarak kullanan kullanıcılar her programla uyumlu bir şekilde çalışmayan bu işletim sisteminden geriye dönüş yapamayacak ve Microsoft'un talep edeceği ücreti ve güncellemeleri satın almak durumunda kalacaktır.

Kapitalist yayımcı sömürü düzeninin bir diğer küçük casus araçlarını da e-kitaplar olarak düşünebiliriz. Amazon şirketinin 1995 yılında ilk büyük online kitapçı olarak ortaya çıkmasını Barnes&Nobles şirketi takip etti. Ardından kütüphaneler web ortamına taşınmaya başlandı. Acrobat eBook Reader'ın 2001 yılında yayınlanmasıyla birlikte pdf formatında e-kitapların kullanımında artış yaşandı. Ancak kitap okuyucuların ya da internet üzerinden satın alınan e-kitapların okunabilmesi için gerekli yazılımların da yüklenmesi gerekmektedir. Bu durum ise yukarıdaki işletim sistemi örneğinde olduğu gibi kullanıcıya kolaylık sağlamanın ötesinde donanım ya da yazılıma bireyi bağımlı kılmakta bir sonraki satışı garantilemek için ilk "ücretsiz" ya da "hayat kolaylaştırıcı" ürünün kullanılmasını sağlamaktadır. Böylelikle şirket tarafından kolaylıkla okuyucuların seçimleri hatta okuma süreleri, kaç sayfa okudukları, entelektüel düzeyleri, ilgi alanları, bir sonraki okuyacağı muhtemel kitabın bilgisi, altını çizdiği cümlelere kadar kolaylıkla kayıt altına alınarak veri tabanlarında işlenmek üzere depolanabilecektir. Bu veriler uluslararası düzeyde ekonomik, siyasi ve askeri stratejik kararlar için temel oluşturabilecek bilgilerdir. Okyanusta yüzen bir buzdağında olduğu gibi başlangıçta verinin gerçek değerine ilişkin küçük bir bölümü göz önünde yerken esas değerini yüzeyin altındaki kısım oluşturur. İnovatif şirketler¹⁰ bu yüzeyin altında kalmış gizli değerlere ulaşarak büyük getirilere sahip olabilirler. Büyük veri çağında verinin değerini şu an nasıl kullandığı değil gelecekteki olası kullanılabileceği biçimler belirlemektedir (Mayer-Schönberger & Cukier, 2013:110). Merkez ülkeler çevre ülkeleri kendilerinden daha iyi tanıyarak onlar hakkında bilgi toplamayı sürdürdükçe hem pazarlama kanallarındaki trafik canlılığını koruyacak hem de süreç içerisinde yeni sömürü yöntemleri için tasarımların ardı arkası kesilmeyecektir¹¹.

9 Kullanıcıların büyük bir bölümü Windows 10 işletim sisteminin daha yükleme aşamasında sorun çıkardığını, ekranlarının donduğunu kimi PC Oyunlarının Windows 10 işletim sistemiyle uyumsuzluk yaşamaları sonucunda çalışmadığını belirtmişlerdir. Ayrıca Windows 10 işletim sistemi yüklendikten sonra bilgisayarlara bağlı olan birçok donanımın Windows 10'u tanımadığı ve sürücülerinin çöktüğü yönünde sorunlara işaret edilmiştir (Tufan, 2015).

10 Microsoft yeni veri analiz araçlarını tanıtmak amacıyla "Infinity Room" adını verdiği çalışmada büyük veriyi görsel hale getirerek küçük ya da önemsiz olarak görünenin yaratacağı büyük etkiye vurgu yapmıştır (YouTube, 2014).

11 Örneğin Microsoft'un geliştirdiği ürünler için "iş için", "geliştiriciler ve BT uzmanları için", "öğrenciler ve eğitimciler için" şeklinde sınıflandırma yapması ve bu alanlar için "hizmetler" üretmesi tesadüf görünmemektedir. Microsoft akademik bir kurum ve aynı zamanda gerekli niteliklere sahip olduğunun kanıtlanması durumunda

Sonuç

Günümüzün her an gelişmekte olan ileri düzey iletişim teknolojileri ürünleri ve onların ayrılmaz parçaları olan yazılımlar gelişmiş ülkelerin masaüstü sömürgecilik uygulamalarını sürdürmelerine hizmet etmektedir. Bu uygulamalar hayatı kolaylaştırma iddiasının ötesinde bireylerin zihinlerini, davranışlarını, alışkanlıklarını şirketlerin bilgisine açık ve kırılğan hale getirmiştir. Ücretsiz olarak sunulan her bir uygulama aslında bir sonraki satışı garantilemek için teklif edilmektedir. Kullandığımız mail hesapları bizlere ait değildir, gönderdiğimiz mesajlar, kullanıcı adı kolaylıkla taklit edilebilir. Kişisel bilgilerimiz, tüketim alışkanlıklarımız, planlarımız sözde ücretsiz uygulamalar içerisinde büyük şirketlerin veri tabanlarında kopyalanmakta, Batılı devletlerin stratejik adımları doğrultusunda ilgili diğer firmalara satılmaktadır.

Yeni iletişim teknolojilerinin sömürgeci yazılım ve uygulamalarıyla mücadele yöntemi bireysel, ulusal güvenlik açısından ise devlet kurumları ve özel sektörün işbirliğini gerektirecek ortaklıklar kurulmasını içermesinin yanı sıra internetin tek tipleşerek tekelleştiği, az sayıda çokuluslu şirketin mülkiyetinde ve merkezileşen hegemonik bir alan olduğunun bilincinde olunmalıdır. Bu bilinç yeni iletişim teknolojilerinin olanak tanıdığı, sosyal medya da dâhil olmak üzere, siber alandaki her türden yazılım ve uygulamaların endüstriyel ve askeri gözetim bloğunun denetiminde, katılımcı ve demokratik olmaktan uzak doğasını anlamamızı sağlayacaktır. Siber alanda teknik ve kullanıcıların her türden kişisel verilerinin istihbarat örgütlerince çokuluslu teknoloji şirketlerinin de işbirliğiyle gözlemlenmesi, verilerin depolanarak analiz ediliyor oluşu masaüstü sömürgecilik uygulamalarının siber savaşın önemli bir bileşeni olduğunu ortaya koymaktadır. Çokuluslu ve kar odaklı batılı teknoloji şirketlerinin gelecek hedefleri siber savaş kabiliyetlerinin geliştirilmesine büyük katkıda bulunacak olan akıllı makineler ve yapay zekâ alanlarıdır.

Yeni iletişim teknolojilerinin ithal edilmesi gelişmekte olan hiçbir ülkenin bilgi düzeyini, rekabet avantajını, ekonomisini üst düzeye çıkarmayacaktır. Teknolojiye sahip olmaksızın yapısını, işleyişini, amacını bilmediğiniz bir ürünü kullanmak sizleri özgürleştirmeyecektir. Aksine gelişmekte olan ülkeler acımasız yağmacı sömürü düzeninin hedef kitlesi durumundadır. Bu nedenle gelişmekte olan ülkelerin basit kopyalayıcılar değil stratejik üreticiler olması gerekmektedir. Yeni sömürgecilik uygulamaları masaüstü sömürgecilik uygulamalarıyla her geçen gün hız kazanmaktadır. Sadece ekonomik açıdan da değil bireylerin zihinleri, iradeleri, zamanları yani en önemli sermayeleri acımasız büyük şirketlerce sömürülmektedir.

Kaynaklar

Adanır, O. (1991). *“Herbert Schiller ile Haber’in Serbest Dolaşımı”*, *Enformasyon Devrimi Efsanesi*, (Ed.) Y.Kaplan, Kayseri: Rey Yayınları, 390-396.

Al, H. (2002). *“Kamu Yönetiminde Paradigma Değişimi”*, Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Doktora Tezi.

Bauman, Z. (2010). *Küreselleşme: Toplumsal Sonuçları*, (Çev.) A.Yılmaz, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Office 365 uygulamasını ücretsiz olarak denemesi ardından “çok uygun fiyatlarla” diğer özelliklere yükseltme teklifini sunuyor. Bu uygulamanın kullanımı şu an için muhtemelen donanım vb. gerekli niteliklerle sınırlandırılıyor ve kısıtlı bir uygulama alanına açılıyor olarak görünse de gelecekte eğitim kurumlarının geçireceği yapısal değişikliklere işaret eder niteliktedir.

Boutang, Y. M. (2015). “Bilişsel Kapitalizm ve Ücret İlişkisinin Yeni Kodlama Biçimleri”, *Bilişsel Kapitalizm içinde*, (Çev.) D.Kundakçı, İstanbul: Otonom Yayıncılık, 303-317.

Chip, (2017, 2 Temmuz). “Microsoft Windows 10 Uyarısına Uydu”, https://www.chip.com.tr/haber/microsoft-windows-10-uyarisina-uydu_70353.html, Erişim Tarihi: 17.09.2017

CNNTÜRK, (2016, 8 Ekim). “Kullanıcılarını ABD İstihbaratına Teslim Etmiş”, <https://www.cnnturk.com/teknoloji/kullanicilarini-abd-istihbaratina-teslim-etmis> , Erişim Tarihi:17.09. 2017

Çağlı, E. (2005, Haziran). “Küreselleşme: Eşitsiz ve Bileşik Kapitalist Gelişme 2”, http://marksist.net/elif_cagli/kuresellesme_2.htm, Erişim Tarihi: 19.06.2017

Çifci, H. (2013). *Her Yönüyle Siber Savaş*, Ankara: Tübitak Popüler Bilim Kitapları.

Ersanel, N. (2005). *Siber İstihbarat: Küresel ve Nano Casusluğun Anatomisi*, İstanbul: Hayy Kitap.

Fox, J. (2002). *Chomsky ve Küreselleşme*, (Çev.) E.Kılıç, İstanbul: Everest Yayınları.

Fumagalli, A. (2015). “Emek Piyasası, Bilgi, Biyoekonomi: Yeni Bir Kuramsal Politik Ekonomi Paradigması”, *Bilişsel Kapitalizm içinde*, (Çev.) D.Kundakçı, İstanbul: Otonom Yayıncılık, 269-302.

Fülberth, G. (2018). *Kapitalizmin Kısa Tarihi*, (Çev.) S.Usta, İstanbul: Yordam Kitap.

Geray, H. (2005). “İletişim Ağları ve Masaüstü Sömürgecilik”, (Der.) F.Başaran, H. Geray, *İletişim Ağlarının Ekonomisi içinde*, Ankara: Siyasal Kitabevi,179-203.

Güneş, Z. (2001, Mayıs). “Küreselleşme ve MAI”, <http://marksist.net/KUR/Kuresellesme%20ve%20MAI.htm>, Erişim Tarihi: 19.07.2017

Hamelink, C. (1991). “Merkez ve Çevre Ülkeler Arasındaki Enformasyon Dengesizliği”, (Çev.) Y.Kaplan, *Enformasyon Devrimi Efsanesi içinde*, Kayseri: Rey Yayınları.

Kozanoğlu, H. (2002). “Küreselleşme ve Uluslarüstü Sermaye Sınıfı”, *Dünya Neyi Tartışıyor?-1 Küreselleşme*, Doğu Batı Dergisi, Sayı:18.

Kumar, K. (2004). *Çağdaş Dünyanın Yeni Kuramları*, (Çev.) M.Küçük, Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.

Lebert, D. ve Vercellone, C. (2015). “Kapitalizmin Uzun Vadeli Dinamiği İçinde Bilginin Rolü: Bilişsel Kapitalizm Varsayımı”, *Bilişsel Kapitalizm içinde*, (Çev.) D.Kundakçı, İstanbul: Otonom Yayıncılık, 17-39.

Mason, P. (2016). *Kapitalizm Sonrası, Geleceğimiz İçin Bir Kılavuz*, (Çev.) Ş. Alpagut, İstanbul: Yordam Kitap.

Mayer-Schönberger, V. ve Cukier, K. (2013). *Büyük Veri: Yaşama, Çalışma ve Düşünme Şeklimizi Dönüştürecek Bir Devrim*, (Çev.) B. Erol, İstanbul: Paloma Yayınevi.

Paulre, B. (2015). “Sonsöz”, *Bilişsel Kapitalizm içinde*, (Çev.) D.Kundakçı, İstanbul: Otonom Yayıncılık, 329-345.

Petras, J. (2004). *Küreselleşme ve Direniş*, (Çev.) A.Ekber, İstanbul: Mephisto.

Rushe, D. ve Ball, J. (2013, 7 Haziran). “PRISM Scandal: Tech Giants Flatly Deny Allowing NSA Direct Access To Servers”, <https://www.theguardian.com/world/2013/jun/07/prism-tech-giants-shock-nsa-data-mining>, Erişim Tarihi: 17.09. 2017

Schiller, D. (1999). *Digital Capitalism: Networking the Global Market System*, Cambridge: The MIT Press.

Schiller, D. (2006). “İletişim ve Kriz: Enformasyona Dayalı Kapitalizm ve Kontrol Devleti”, (Çev.) A.Tamer ve E.Keloğlu İşler, *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, Sayı:23, 27-40.

Sirt, T. (2016, Ekim 9). “Veri Zengini Devler”, <http://www.sabah.com.tr/yazarlar/sirt/2016/10/09/veri-zengini-devler>, Erişim Tarihi: 17.07.2017

Şaylan, G. (2008). *Temsili Liberal Demokrasinin Önlenemez Krizi*, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

Şen, B. (2008). “Küreselleşme: Anlamlar ve Söylemler”, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:18.

The Indian Express. (2017, 7 Eylül). “SC Asks Facebook, WhatsApp To Specify If They Are Sharing Data With Third-parties”, <http://indianexpress.com/article/technology/social/sc-asks-facebook-whatsapp-to-specify-if-they-are-sharing-data-with-third-parties/> , Erişim Tarihi: 17.09.2017

Toffler, A. ve Toffler, H. (1994). *21.Yüzyılın Şafağında Savaş ve Savaş Karşıtı Mücadele*, (Çev.) M. Harmancı, İstanbul: Gençlik Yayınları.

Tufan, O. (2015, 30 Temmuz). “Windows 10 İçin Acele Etmeli miyiz?”, <http://shiftdelete.net/windows-10-icin-acele-etmeli-miyiz-62673>, Erişim Tarihi: 19.06. 2017

Yıldırım, N. (2005, 11 Kasım). “Küreselleşme: Efsaneden Gerçeklere”, <http://marksist.net/KUR/Efsaneden%20Gerçeklere.htm>, Erişim Tarihi: 19.06.2017

YouTube. (2014, 15 Mayıs). “Microsoft’s Infinity Room Makes Big Data Beatiful”, <https://youtu.be/iilOgxBig7U>, Erişim Tarihi: 17.09.2017